

การใช้กระบวนการวิจัยจิตตปัญญาศึกษา (CONTEMPLATIVE STUDIES)
หมวดวิชาศึกษาทั่วไปพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
อันพึงประสงค์แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผู้วิจัย

สนธิ สัตโยภาส¹

ณัฐธยาน์ สมาเกต²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ของวิชาจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 6 ตัวบ่งชี้ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษา และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนวิชาจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา GHUM 1101 จิตตปัญญาศึกษา ภาคการศึกษาที่ 1/2554 กับผู้วิจัย จำนวน 249 คน เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รายละเอียดของรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา (มคอ.3) แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา กิจกรรม AAR : After Action Review ของกระบวนการวิชาจิตตปัญญาศึกษาและแบบประเมินการสอนของอาจารย์ ทางเว็บไซต์ของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ในช่วงแรกของการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา จากนั้นจึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา ตามรายละเอียดของรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา (มคอ.3) ให้กับนักศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา แล้วทำกิจกรรม AAR : After Action Review ในช่วงสุดท้ายของการเรียน จากนั้นจึงให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์อีกครั้ง เมื่อถึงช่วง

¹ รองศาสตราจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² นักวิชาการวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เวลาสอบปลายภาคการศึกษา นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา และประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย ตามลำดับ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยใช้สถิติพื้นฐานร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติทดสอบ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์หลังเรียนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับ A มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.34 รองลงมาเป็นระดับ B+ คิดเป็นร้อยละ 25.70 และนักศึกษาได้ระดับ D น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.40 รวมทั้งมีความพึงพอใจในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$)

คำสำคัญ : จิตตปัญญาศึกษา, หมวดวิชาศึกษาทั่วไป, คุณธรรม, จริยธรรม, ค่านิยมอันพึงประสงค์

ABSTRACT

This research aims to study the results of Contemplative Study learning management to develop virtue, morality and needed characteristics for Bachelor's Degree students of Chiang Mai Rajabhat University according to the 6 indicators of The Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). The second objective is to study the learning achievement on Contemplative Study course and the satisfaction of the sample group towards the contemplative study teaching and learning process. The sample groups are the 249 Bachelor's Degree students who enrolled the GHUM 1101 course (Contemplative Studies) during the 2011 first semester. The research tools are the Contemplative Studies course description (TQF.3), the questionnaire to evaluate virtue, morality and needed characteristics for Bachelor's Degree Students, the Contemplative Studies achievement test, the After Action Review activities, and the lectures' evaluation through the website of the Academic Support and Registration Office of Chiang Mai Rajabhat University.

The data collection was done as the followings: evaluate the virtue, morality and needed characteristics of the sample groups at the first period, then use the contemplative study teaching and learning process for the Contemplative Study course according to the Contemplative Study course description (TQF.3) through the first semester. The After Action Review activities were done at the last period of the course then the students evaluate the virtue, morality and needed characteristics again along with the final test. After that they

evaluate the lecture's teaching through the website of the Academic Support and Registration Office of Chiang Mai Rajabhat University. The data analysis was done by using percentage, mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.) t-test, and content analysis.

The results are shown that the sample groups gained higher virtue, morality and needed characteristics for Bachelor's Degree students at .01 significance. The level A learning achievement was 35.34, the level B+ was 25.70, the level D was only 0.40. The satisfaction of the sample group towards the contemplative study teaching and learning process was at the highest level ($\bar{X} = 4.72$).

Keywords : Contemplative General Education, Virtue, Morality, Needed Characteristics

บทนำ

การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สงบสุข เป็นความปรารถนาของมวลมนุษยชาติ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันของคนในสังคมอันมีฐานจาก วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ซึ่งรวมถึงวิถีทางศาสนาของสังคมนั้นๆ สังคมไทยแม้เป็น สังคมพุทธศาสนามาช้านาน แต่คุณลักษณะ ของคนไทยโดยทั่วไปในปัจจุบันมิได้เป็นไปตาม วิถีพุทธโดยแท้ เนื่องจากอิทธิพลความคิด ความ เชื่อแบบพหุวัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ ได้หยั่งราก มาแต่อดีต และที่สำคัญ คือ ผลการพัฒนา ในช่วง 50 ปีมานี้ นับแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ที่ผลักดันระบบ เศรษฐกิจไทยเข้าสู่กระแสทุนนิยม จนมีผล ให้วิถีชีวิตคนไทยต้องเผชิญกับการแข่งขัน มากขึ้น เปิดรับอิทธิพลทางความคิดจากสังคม ตะวันตกเข้าครอบงำสังคมไทย เยาวชนไทย โดยเฉพาะในเรื่องลัทธิบริโภคนิยม การให้คุณค่า ต่อทรัพย์สิน วัตถุ มากกว่าคุณค่าทางจิตใจ จนบทบาทของครอบครัวไทยได้เปลี่ยนแปลง ไปจากเดิมที่เคยอบรมเลี้ยงดูลูกหลานอย่าง ใกล้ชิดมาเป็นครอบครัวที่เร่งรีบ มีเวลาดูแล

บุตรหลานน้อยลง ให้ความสำคัญกับเงินตรา ทรัพย์สิน ส่งเสริมให้เยาวชนมุ่งแข่งขันเอาชนะ ผู้อื่น และผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยยังคิดว่าการ อบรมลูกหลานเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา แต่สถาบันการศึกษา โรงเรียนมีอาจารย์ดูแลเยาวชน จำนวนมากอย่างใกล้ชิดได้ทั่วถึง และมักให้ความ สนใจผู้ที่ประพฤติดีอยู่แล้ว ในขณะที่ผู้ที่ประพฤติ ไม่ดีไม่ได้รับการเอาใจใส่ และใช้วิธีการรุนแรง หรือคัดออกเพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรม

สภาวะสังคมไทย ครอบครัวยุคใหม่ และสถาบัน การศึกษาข้างต้น ได้หล่อหลอมเยาวชนไทย จำนวนมากให้มีคุณลักษณะที่ไม่เอื้อต่อการ พัฒนาตนเอง ครอบครัวยุคใหม่ ท้องถิ่น และสังคม เช่น ขาดความมั่นคงทางจิตใจ ขาดการใช้ สติปัญญาไตร่ตรอง ขาดความยับยั้งชั่งใจ เลียนแบบ เอาอย่างเพื่อนและบุคคลเด่นดัง มุ่งความสำเร็จเพียงเฉพาะหน้า และยึดเอา ทรัพย์สิน เงินทอง ความสำเร็จทางวัตถุเป็น เป้าหมายชีวิต ฯลฯ เยาวชนไทยจำนวนไม่น้อย ในวันนี้จึงเป็นผู้ที่ขาดความสุข ขาดแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์คุณงามความดี และส่วนหนึ่ง ได้กลายเป็นผู้ก่อปัญหาสังคม และจิตสำนึกใหม่ เกี่ยวกับตนเองและโลก ส่งผลต่อความประพฤติด

การปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญา มีความรักเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ จิตตปัญญาเป็นความสามารถในการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ในระดับต่างๆ ทั้งการเปลี่ยนแปลงในตน การเปลี่ยนแปลงในองค์กรและการเปลี่ยนแปลงในสังคม

ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงได้นำแนวคิดและกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษามาดำเนินเป็นวิชาหนึ่งใน “หมวดวิชาศึกษาทั่วไป” ของหลักสูตรระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2553 “GHUM 1101 จิตตปัญญาศึกษา” (Contemplative Studies) มีค่าหน่วยกิต 3 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ตลอดภาคการศึกษาเรียน 15 สัปดาห์ รวมเวลาเรียนทั้งหมด 45 ชั่วโมง ซึ่งมีคำอธิบายรายวิชาที่มุ่งเน้นศึกษาศักยภาพของมนุษย์ในการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากปัญญา ความตระหนักรู้ และความแข็งแรงทางจิตวิญญาณ ด้วยการบ่มเพาะความรัก ความเมตตา การมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ความมีเหตุผลโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญศาสตร์แห่งนพลักษณ์ ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของคนเก่าแบบ การคิดอย่างเป็นระบบและการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง พร้อมกับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตน ตลอดจนการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นและสังคม (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2553 : 68-78)

ด้วยคำบรรยายรายวิชาดังกล่าว มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงเห็นสมควรให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาผลการใช้กระบวนการวิชาจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

และค่านิยมอันพึงประสงค์แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ตามมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาของ สมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา) ดังกล่าวข้างต้น เพื่อประโยชน์ในปรับปรุงกระบวนการวิชาจิตตปัญญาศึกษาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนเพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบระดับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 6 ตัวบ่งชี้ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนวิชาจิตตปัญญาศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา ในภาคการศึกษาที่ 1/2554 ซึ่งมีจำนวน 500 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ที่ลงทะเบียนเรียนหมวดวิชาศึกษาทั่วไป วิชาจิตตปัญญาศึกษา กับผู้วิจัย ซึ่งมีทั้งหมด 249 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เนื้อหาสาระของรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา (GHUM 1101) ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญ 2) ศาสตร์แห่งนพลักษณ์ 3) การคิดเชิงระบบ 4) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง และมาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม อันพึงประสงค์ 6 ตัวบ่งชี้ ของ สมศ. ดังนี้

- 1) ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ
- 2) ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต
- 3) ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที
- 4) ผู้เรียนมีความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว
- 5) ผู้เรียนมีความประหยัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
- 6) ผู้เรียนปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม

(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2549 : 11)

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน รายวิชาจิตตปัญญาศึกษา (GHUM 1101) ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ในหลักสูตรระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2553

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ 6 ตัวบ่งชี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา

จิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง และความพึงพอใจของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ที่มีการจัดกระบวนการเรียนการสอน รายวิชาจิตตปัญญาศึกษาโดยผู้วิจัย

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2554 (มิถุนายน 2554-ตุลาคม 2554)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รายละเอียดของรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา (มคอ.3) แบบสอบถามเพื่อประเมินระดับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา กิจกรรม AAR : Action After Review ของกระบวนการวิชาจิตตปัญญาศึกษา และแบบประเมินการสอนของอาจารย์ทางเว็บไซต์ของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยให้นักศึกษากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ ในช่วงเริมแรกของการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา จากนั้นจึงดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รายวิชาจิตตปัญญาศึกษา ตามรายละเอียดของวิชาจิตตปัญญาศึกษา (มคอ.3) ให้กับนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา แล้วทำกิจกรรม AAR : After Action Review ในช่วงเริมสุดท้ายของการเรียน จากนั้นจึงให้

นักศึกษากลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์อีกครั้ง เมื่อถึงช่วงเวลาสอบปลายภาคการศึกษา นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษา และประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาในเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย ตามลำดับ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยใช้สถิติพื้นฐานร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติทดสอบ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้รับผลการวิจัยพอสรุปได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์หลังเรียนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษากับผู้วิจัยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับ A มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.34 รองลงมาเป็นระดับ B+ คิดเป็นร้อยละ 25.70 และนักศึกษาได้ระดับ D น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.40

3. นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.72)

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยประเด็นแรกพบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีระดับคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์หลังเรียนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกระบวนการเรียนการสอนของรายวิชาจิตตปัญญาศึกษามีกระบวนการปมเพาะโลกภายในของผู้เรียนอย่างแท้จริง ทุกกิจกรรมของทฤษฎีต่างๆ ที่นำมาจัดกิจกรรมในรายวิชานี้ ล้วนกระตุ้นให้นักศึกษาได้มีโอกาสคิดใคร่ครวญด้วยใจ ด้วยเหตุด้วยผล ผนวกกับการยกตัวอย่างเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม อันเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นจริงตามแนวคิด ทฤษฎีที่เรียน จนเกิดแนวคิด ข้อคิด คติสอนใจที่สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรมตามหลักศาสนา ตลอดจนความจริงที่พิสูจน์ได้เชิงวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การรู้แจ้งเห็นจริง ด้วยใจของนักศึกษาเอง ทำให้เกิดการยอมรับ พร้อมกับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนตลอดไป ดังที่ ประเวศ วะสี (2549) กล่าวว่า “จิตตปัญญาศึกษา หรือ Contemplative Education หมายถึง การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญหา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่งเกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ภายในเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และพัฒนาอย่างแท้จริง” ซึ่งผลการวิจัยประเด็นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของอรอนงค์ แจ่มผล (2552 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาผลของกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ภายในตนของนักศึกษาที่เรียนรายวิชาจิตตปัญญาสำหรับครู

ผลการวิจัยพบว่า (1) นักศึกษาสามารถเข้าถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ภายนอกผ่านกิจกรรมและกระบวนการ (2) นักศึกษาเกิดการย้อนกลับมามองดูตนเอง (3) นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและแนวปฏิบัติใหม่ต่อตนเองและผู้อื่น ส่งผลสู่การประพฤติปฏิบัติอย่างมีสติและปัญญา และ (4) นักศึกษามีความรัก ความเมตตาต่อตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสรรพสิ่งรอบตัว

2. ผลการวิจัยพบอีกว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับ A มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.34 รองลงมาเป็นระดับ B+ คิดเป็นร้อยละ 25.70 และนักศึกษาได้ระดับคะแนน D น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.40 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะวิชาจิตตปัญญาศึกษาเป็นวิชาชีวิตที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการเข้าใจชีวิต เป็นเรื่องใกล้ตัวจึงทำให้นักศึกษาทำความเข้าใจได้ง่าย นับตั้งแต่กิจกรรมแรกที่ชื่อว่า การค้นหา Quest หรือสิ่งที่แสวงหาให้กับชีวิตคืออะไร อันนำไปสู่สมณทลแห่งการเรียนรู้ กิจกรรมสัมพันธ์ภาพที่ปลอดภัย ซึ่งสอนให้มีมารยาทต่อผู้อื่น ไม่ก้าวร้าวเรื่องส่วนตัวของคนอื่น ส่วนกิจกรรมพลัง 4 ทิศ และศาสตร์แห่งนพลักษณ์ จะสอนให้รู้จักตนเองและผู้อื่นเพื่อการปรับตัวให้อยู่ด้วยกันอย่างเป็นสุข ส่วนการคิดอย่างเป็นระบบนั้นส่วนใหญ่จะฝึกให้นักศึกษารู้จักใคร่ครวญหาสาเหตุของปัญหา สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมด้วยทฤษฎีต่างๆ เช่น ทฤษฎีว่าด้วยการคิด 4 ระดับ ทฤษฎีว่าด้วยการย้อนกลับของเรื่องราว ทฤษฎีว่าด้วย “โคตรแบบ” และทฤษฎีพลวัต เป็นต้น ซึ่งทุกทฤษฎีล้วนสอนให้คิดหาสาเหตุแห่งปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับหลักคิดทางพุทธศาสนาเรื่อง

“กฎแห่งกรรม” นั่นเอง สาระในวิชาจิตตปัญญาศึกษาจะอาศัยการเรียนรู้อย่างเข้าใจไม่ต้องท่องจำ ถ้าเข้าใจชีวิตที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือทฤษฎีที่เรียนแล้วนักศึกษาคงจะตอบคำถามในแบบทดสอบได้ถูกต้อง จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างสูงอยู่ในระดับที่น่าพอใจ การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545) มาตรา 24 ที่ว่า “...จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน... ใช้กระบวนการต่างๆ ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์จริง กระบวนการคิด การฝึกปฏิบัติ การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การเผชิญสถานการณ์การแก้ปัญหา และการวิจัยซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น...”

3. ผลการวิจัยประการสุดท้ายพบว่า นักศึกษากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$) ผลเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนการสอนของวิชานี้จะให้นักศึกษาเรียนผ่านการปฏิบัติจริง คือ อาจารย์ผู้สอนจะจัดกิจกรรมให้นักศึกษาร่วมกันปฏิบัติก่อน เมื่อทำกิจกรรมแล้วเสร็จ จึงเชิญชวนให้นักศึกษาทุกคนคิดใคร่ครวญด้วยใจว่ากิจกรรมดังกล่าวให้ข้อคิด แนวคิด หรือคติสอนใจอะไรบ้าง ซึ่งตอนทำกิจกรรมนักศึกษาจะสนุกสนาน เพลิดเพลิน และตื่นเต้นกับการร่วมกิจกรรมและเกิดความสนใจ อิ่มใจ ตรงใจ เมื่อสรุปแนวคิดร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องนี้สามารถยืนยันได้จากการสะท้อนความรู้สึกในช่วงเริมสุดท้ายของการเรียนที่นักศึกษาคนหนึ่งกล่าวว่า “วิชาจิตตปัญญาศึกษาได้สอน

ให้เราเป็นคนใจเย็นขึ้น นึกถึงผู้อื่นด้วยว่าเขาจะคิดอะไร ยังไง เอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้เรียนวิชานี้รู้สึกสบายใจ ไม่เครียด สนุกสนาน เฮฮา มีกิจกรรมให้ทำตลอด และเป็นกิจกรรมที่มีการสอดแทรกแนวคิด มีคติสอนใจ รู้อะไรถูก ผิดดี เลว ทำอะไรต้องยั้งคิดก่อนทำอยู่เสมอ ไม่ยึดติดกับอะไรมากมาย รู้จักเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่ดีขึ้น จากสิ่งที่ไม่เคยได้ทำ กลองทำบ้างเพื่อสิ่งที่ดีขึ้น”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาที่บ่มเพาะนักศึกษาให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์สูงขึ้นได้จริงนี้ควรได้พัฒนาเป็นคู่มือการสอนรายวิชา GHUM 1101 จิตตปัญญาศึกษาของมหาวิทยาลัยศึกษาทั่วไป เพื่ออาจารย์ผู้สอนวิชานี้ทุกคนได้ถือปฏิบัติร่วมกัน พร้อมกันนำเผยแพร่ในวงกว้างต่อไปด้วย

1.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ควรกำหนดให้วิชาจิตตปัญญาศึกษาเป็นวิชาบังคับของมหาวิทยาลัยศึกษาทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยจะได้มีโอกาสบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์กันทุกคน

1.3 ผู้วิจัยควรนำผลการวิจัยครั้งนี้เขียนเป็นบทความวิชาการลงวารสารระดับชาติหรือนานาชาติ เพื่อเผยแพร่สู่การใช้ในวงกว้างต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำกระบวนการสอนของจิตตปัญญาศึกษาไปบูรณาการกับวิชาอื่นๆ เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการสอนของจิตตปัญญาศึกษาไปจัดกิจกรรมให้กับวิชาอื่นแล้วสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาด้านที่ 1 ด้านคุณธรรม จริยธรรม ได้จริงหรือไม่

2.2 ควรศึกษาผลการอบรมหลักสูตรระยะสั้นเพื่อบ่มเพาะความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แก่บุคคลกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น เยาวชนนอกระบบ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การปกครองท้องถิ่นระดับต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนเป็นบุคคลที่มีจิตสาธารณะ รักและเมตตาเพื่อนมนุษย์ มีความรักสามัคคีกัน ไม่เห็นแก่ตัวมากกว่าส่วนรวม เป็นต้น

บรรณานุกรม

- สนั่น ธาตุทอง. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. 2553. (เอกสารอัดสำเนา).
- ชลลดา ทองทวี และคณะ. จิตตปัญญาพฤษา : การสำรวจและสังเคราะห์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาเบื้องต้น. นครปฐม : ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล, 2551.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. หลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2553 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2553.
- รับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), สำนักงาน. คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : จตุทอง, 2549.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. การคิดอย่างเป็นระบบ. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2552.
- _____. ศาสตร์แห่งนพลักษณ์. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2552.
- _____. การเรียนรู้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญ. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2552.
- _____. การศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้ง. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2552.
- _____. สรุปการประชุมกลุ่มไกลจิตตปัญญาศึกษากับสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : สภาการศึกษาแห่งชาติ, 2551.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552. 2552. (เอกสารอัดสำเนา).